

шипшини розрізнялись специфічною сукупністю колориметричних параметрів у системах XYZ та $CIE L^*a^*b^*$, а також розрахованими кольоровими відмінностями (ΔE^* , ΔL^* , ΔC^* , ΔH^*).

Отримані результати підтверджують, що колориметричний метод дозволяє проводити ідентифікацію різних видів *Rosa* за ознакою забарвлення квіток. Колориметричні параметри обумовлені природою пігментів, які локалізовані у поверхневих тканинах пелюсток. Спектральні характеристики підвищують достовірність діагностики видів із близьким кольоровим тоном, який неможливо розрізнити шляхом візуальної оцінки. Інструментальний метод встановлює відмінності різних відтінків пурпурового забарвлення квіток у разі копігментації антоціанових пігментів. Використання колориметрії дає можливість об'єктивної ідентифікації видів і культиварів за ознакою забарвлення квіток.

УДК 631:633:1.11

Швед В.Д.

*Філія Чернігівський обласний державний центр експертизи сортів рослин Українського інституту експертизи сортів рослин, проспект Миру, 61, м. Чернігів, 14005, Україна
e-mail: chernigov.dc@gmail.com*

ДОБІР СОРТІВ У СТРУКТУРІ ОЗИМИХ ЗЕРНОВИХ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

На Чернігівщині з 2013 року валове виробництво зернових та зернобобових культур вперше перевищило 3 млн т., а в 2017 році – понад 4 млн т. У минулому році в Україні за величиною валового збору зернових культур область посіла четверте місце (4079,0 тис. т), а за рівнем урожайності – третє (5,88 т/га). Виробництво таких стратегічних культур, як пшениця та жито озимі досягло понад 900 та 85 тис. т. Це четверте і друге місце за величиною валового збору та восьме (4,69 т/га) і дванадцяте (3,04 т/га) за рівнем урожайності в країні.

В 2013–2016 роках, у порівнянні з 2000–2004 рр., тобто за період більше 10 років, валовий збір пшениці м'якої озимої збільшився в 2,7 рази, з 256 тис. т до 699,4 тис. т. Об'єми виробництва жита озимого, навпаки, зменшилися в 2,5 рази – з 225 тис. т до 90,4 тис. т. Середня урожайність пшениці в 2000–2004 рр. становила 2,13 т/га, в 2010–2013 рр. – 3,10 т/га, в 2014–2017 рр. – 4,32 т/га. В жита рівень урожайності та його зростання були помітно менші, ніж у пшениці – відповідно, 1,53; 1,96 та 2,66 т/га. Чинники цього полягають у відхиленні від технологічних вимог вирощування культури (добір кращих попередників, оптимальні строки посіву, застосування мінеральних добрив та засобів захисту рослин), попиту та ціни на ринку.

Наведені зміни в зерновиробництві значною мірою пов'язані з досить виваженою сортовою політикою, яка здійснюється в області. Для озимих видів вона характеризується використанням тільки таких сортів, які

внесені до Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні (далі – Реєстр), наявністю в їх структурі як добре вивчених та адаптованих до умов довкілля, так і широким залученням ново занесених сортів до Реєстру, добором сортів за високими господарсько-цінними ознаками, домінуванням у сортових посівах сортів вітчизняної селекції.

Разом з тим, врожайність озимих зернових у закладах експертизи при проведенні кваліфікаційної експертизи сортів рослин свідчить про те, що потенційні можливості нових сортів реалізуються неповністю. Так, 2004–2014 рр. в Україні, в значній кількості закладів експертизи, понад 50 сортів пшениці м'якої озимої сформували урожайність більше 10,0 т/га, а сорти 'Подольська', 'Смуглянка', 'Фаворитка Золотоколоса', 'Благодарка одеська', 'Попелюшка', 'Батько' – 11,0-12,0 т/га. В 2017 році в філії Чернігівський ОДЦЕСР, розташований у зоні Полісся, із 166 сортів цієї культури понад 30% сформували урожай на рівні 6,1-7,0 т/га (54 сорти), 41 сорт або 25 % – понад 7,0 т/га, 5 сортів або 3 % – понад 8,0 т/га. Максимальні показники врожайності досягали 8,7 т/га. В жита озимого із 28 сортів більше половини сформували урожайність вищу за 7,0 т/га, 7 сортів – понад 8,0 т/га, максимальну – 8,9 т/га.

За узагальненими даними філія Чернігівський ОДЦЕСР щорічно пропонує виробникам оновлений «Перелік сортів рослин, рекомендованих для поширення в ґрунтово-кліматичних умовах Чернігівської області», які внесені до Реєстру. Нові сорти вносяться до переліку з врахуванням результатів випробування в області, узагальнених даних державного сортовипробування, які були проведені в основних ґрунтово-кліматичних зонах країни, даних лабораторних досліджень, які були виконані в Українському інституті експертизи сортів рослин. Як правило, це сорти, які під час сортовипробування сформували вищий урожай, віднесені до сильних чи цінних сортів, мають достатньо високе число падіння, підвищені зимостійкість, посухостійкість, стійкість до вилягання та інші корисні властивості. Ця інформація розміщується на сайті Департаменту агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації.

В області, в зерновиробництві пшениці, вдається поєднувати вирощування нових сортів з такими відомими високопродуктивними сортами, як 'Смуглянка', 'Фаворитка', 'Золотоколоса' та добре адаптованими до умов вирощування та технологічних відхилень сортами 'Поліська 90', 'Подольська', 'Столична'. Для інтенсивних технологій рекомендовані такі, порівняно нові сорти, як 'Приваблива' (2015 р.), 'Золотоношка', 'Ліль', 'Борія', 'Зиск', 'Банкір', 'Нива одеська', 'Маланка' (2014 р.), 'Благо', 'Голубка одеська', 'Спасівка', 'Княгиня Ольга', 'Лебідка одеська', 'Журавка одеська', 'Калита' (2011 р.), 'Ужинок', 'Чорнява' (2010 р.).

Перелік інтенсивних сортів доповнюється сортами універсального типу – 'Москаль' (2015 р.), 'Полтавка', 'Балатон', 'Дамар', 'Фермерка', 'Колонія' (2014 р.), 'Марія', 'Хист', 'Царичанка', 'Ювівата 60', 'Задумка

одеська' (2013 р.), 'Легенда Миронівська', 'Арктис', 'Сейлор', 'Сотниця' (2012 р.), 'Ластівка одеська' (2011 р.), 'Заграва одеська', 'Епоха одеська', 'Ареал ювілейний', 'Нива Київщини', 'Гордовита', (2010 р.).

Серед сортів занесених до Реєстру в 2018 р. зосереджено увагу на таких вітчизняних сортах як 'Почайна' (урожайність у випробуванні в області 7,79 т/га), 'Перлина Поділля' (7,59 т/га), 'Краснопілка' (7,19 т/га) – заявники Інститут фізіології рослин і генетики НАН України, Миронівський інститут пшениці ім. В. М. Ремесла НААН – Княжна (7,16 т/га), іноземних ЛІНУС (7,97 т/га), Продуцент (7,43 т/га), Ротакс (7,90 т/га), Юлія (8,71 т/га).

Кращі із сортів жита, які пропонуються виробнику – це добре відомі нам сорти селекції Носівської селекційно-дослідної станції 'Синтетик 38', 'Хлібне', 'Забава', 'Жатва', 'Кобза' та інших дослідних установ – 'Інтенсивне 95', 'Харківське 98', 'Інтенсивне 99'. Зверається увага на іноземні високопродуктивні сорти, які внесені до Реєстру в останні роки – 'КВС Магніфіко', 'КВС Палаццо', 'КВС Гуттіно', 'КВС Бразетто', урожайність яких у вивченні досягала 6,2–6,6 т/га, 'КВС Лівадо', 'КВС Боно' (6,7–7,0 т/га). В 2018 році цей перелік поповнили сорти 'КВС Бінто', 'КВС Естерно', 'КВС Доларо', 'ЗУ Коссані' – максимальні урожаї 7,7–8,9 т/га. При доборі сортів жита, необхідно звернути увагу на те, що в Реєстр внесені, як звичайні сорти, так і сорти-синтетики та гібриди FI (останні, як правило іноземного походження).

УДК631.52.634.1/7.13.

Юрик Л.С.

*Дослідна станція помології ім.Л.П.Симиренка Інституту садівництва НААН; вул.Симиренка, с. Мліїв, 19512, Україна
e-mail: mliivis@ukr.net*

КОЛЕКЦІЯ ГРУШІ – ВИХІДНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ

Груша – одна з древніх плодових порід, відомості про яку, зустрічаються в документах сивої давнини. Первинні осередки груші на території України з'явилися ще в V-IV ст. до н.е. у містах-державках Причорномор'я – Ольвії та Херсонесі.

Величезна заслуга у справі вивчення та розповсюдження цінних сортів груші в Україні належить Л.П.Симиренку, зокрема другий том Помології – «Груша» – містить опис 575 сортів. У книзі «Кримське промислове плідівництво» Л. П. Симиренко сформулював основні вимоги до промислового сортименту груші: раннє, регулярне та щедre плодоношення, привабливі, з високими смаковими якістьми плоди, висока зимостійкість і пристосованість до ґрунтово-кліматичних умов. Значені вимоги не втратили свого значення і в наш час.

Успіх селекційної роботи в значній мірі визначається наявністю генетичного різноманіття вихідного матеріалу, чим багатший та різно-